ТЕАТРАЛЬНА ТРУПА М. СТАРИЦЬКОГО У КРИМУ

В. Ю. Ганкевич, С. П. Шендрікова

Таврический национальный университет им. В. И. Вернадского

В статье рассматривается место украинской драматургии, представленной творчеством М. Старицкого, в культурной жизни Крыма

Ключевые слова: театр, драматургия, украинская культура

У статті розглянуто місце української драматургії, презентованої творчістью М. Старицького, у культурному житті Криму.

Ключові слова: театр, драматургія, українська культура

The article examines M.Staritsky`s Ukrainian drama in Crimea cultural life

Key words: theatre, drama, Ukrainian poetry

Історія театрального мистецтва України – досить цікавий з культурологічної точки зору сюжет. В ньому поєдналися величні і трагічні сторінки, багато з яких ще досі не вивчено й маловідомо не тільки театральним діячам, але й широким верствам аматорів.

Хоча основні й яскраві факти про початок українського класичного театру відомі, але хотілося б доповнити їх важливим сюжетом про його зв'язок із Кримом. Бо саме там глядачі позитивно сприймали "малороссийские" вистави й щиро вітали українські театральні трупи. Цей сюжет заслуговує уваги ще й тому, що саме через театр кримчани безпосередньо знайомилися із українським мистецтвом, раділи успіхам відомих вітчизняних митців.

Загальновідомо, що у 1872 р. було отримано дозвіл давати українські вистави приватним театральним гурткам у Києві, і з цього по суті починається потужний театральний рух, організаторами и пропагандистами якого стали М. Старицький та М. Лисенко [1, с. 598-599]. Через кілька років аматорські театральні гуртки стали давати публічні вистави. Але за указом від 16 травня 1876 р. почалися труднощі, які вдалося подолати тільки на початку 80-х років XIX ст.

Після того як російський уряд у 1881 р. знову дав дозвіл користуватися українською мовою на професійній сцені, національно свідома інтелігенція використала цю поступку. Власне театр став єдиним офіційним середовищем, де національне мистецтво динамічно розвивалося. На думку О.Субтельного, український театр того часу був глибоко занурений "в українську етнографію, він пропонував привабливе поєднання акторської гри та співу" [2]. Сформувався окремий професійний театральний колектив, на чолі якого стали корифеї української культури – М.Кропивницький та М.Старицький. За визначенням С. Чернецького, "з цієї пори починається *буйний розвиток українського театру й українського театрального мистецтва*" [1,с.600] (Виділено С.Чернецьким – Авт.).

У 1885 р. український театральний колектив розділився, але це "не мало ніяких болючих і явно шкідливих наслідків" [1,с. 600]. Це було зумовлено насамперед тим, що очолили ці два театри "корифеї української сцени, знамениті режисери й актори, що мали вже розголос і славу, а за тих кілька літ підросли й заясніли нові молоді таланти, котрі доповнили обидві дружини" [1, с.600]. До того ж, на думку В.Гаєвського та В.Ревуцького цей розподіл був викликаний творчими пошуками М.Кропивницького та М.Старицького. Якщо перший уособлював у своїй драматургічній творчості типові побутово-жанрові мотиви, відтворював життєві дрібниці та етнографічні деталі "з нахилом до мелодрами", що було притаманне для всього українського сценічного мистецтва XIX ст., то другий – М.Старицький – був "залюблений в блискучі шати дещо примітивно сприйнятого романтичного театру". Його бачення театру базувалося на піднесенні, барвистості, ефектності, видовищності "з широкими масштабами, гарною позою, дзвінким патетичним словом, мальовничим жестом, з мелодраматизмом героїчного і потворного" [3].

Реакційний київський генерал-губернатор з 1883 р. на десять років заборонив в усіх підвладних йому губерніях вистави українських театральних труп. Доводилося виступати поза їх межами. Однак успіх був шалений. Російськомовний глядач із щирим зацікавленням дивився вистави М.Кропивницького та М.Старицького, які по суті "стали засновниками, а також режисерами і провідними акторами українського професійного театру" [4].

Не маючи можливості давати вистави у суто українських регіонах країни, трупа М.Старицького подорожувала іншими. Артисти були радо прийняті у багатьох губерніях співчутливою публікою, у тому числі і на південноукраїнських теренах та у Криму. Відомо, що у Таврійській губернії творчий колектив М.Старицького кілька сезонів із шаленим успіхом давав свої "малороссийские" вистави. У травні 1885 р. на севастопольській сцені було представлено п'єсу "Глитай " [5].

На той час трупа М.Старицького складалася із дуже талановитих акторів. Серед них виділялися Є.Боярська, В.Грицай, Л.Манько, Н.Касименко та інші. Це були зірки українського сценічного мистецтва і саме завдяки їхній роботі національна культура динамічно розповсюджувалася й сягала вершин.

Наступного 1886 року трупа М.Старицького знову прибула до Криму.

Прямуючи із Ялти до Москви, „малороссийская труппа” відвідала Сімферополь та дала на місцевій сцені кілька вистав. Як зазначали хронікери, склад театрального колективу кримська публіка вже не одноразово добре приймала, а тому цим виставам „можна передрікти повний успіх” [6]. Сам М. Старицький успішно провів переговори з керівництвом міського зібрання про аренду клубної зали й сцени.

Публіка була у захваті. До редакцій кримських газет надходили численні листи, автори яких були у захваті від сценічного мистецтва українських артистів. Сімферопольські глядачі писали, що, наприклад, виконавці постанови „За Німан йду” грали на почуттях публіки, „як на музичних інструментах”. Актори своєю грою кидали то у холод, то у жар й змушували дрижати усім єством та викликали сльози [7].

Треба зазначити, що театральні смаки сімферопольської та севастопольської театральної публіки досить помітно різнилися. Власне хронікер „Севастопольского листка” зазначав, що смаки сімферопольських шанувальників театру більш витончені. Саме вони більш серйозно ставилися до цього виду мистецтва. Кореспондент висловив думку про те, що „малороссийские пьесы” при всіх своїх недоліках недосяжно вищі за „каскадні французькі оперетки”, які радо приймали севастопольці. (До речі така оперетка у Сімферополі отримала повне фіаско.) Разом із тим, севастопольський театр був пустим, коли до міста приїздив „порядний склад російської драматичної трупи”.

І все ж позитивний відгук на нову комедію М. Старицького „Був кінь, та з’їздився” було надруковано у газеті “Севастопольський листок”. Велика стаття про виставу, яка відбулася у Севастополі 2 листопада 1886 р., закінчувалася таким чином: вистава „сценічна, але життєвої правди в ній мало” [7].

Навіть російсько-татарська газета „Переводчик-Терджиман”, основною темою якої було життя російської мусульманської громади, писала про шалений успіх українських акторів трупи М. Старицького у Криму. Таким чином, про мистецтво „малороссийских пьес” були сповіщені й численні тюркомовні читачі цього видання, які мешкали в усіх куточках імперії та за її межами.***

Отже, треба підкреслити, що українське драматичне мистецтво, яке було репрезентовано на кримських сценах видатними українськими творами, знайшло свого вдячного глядача. Трупа М. Старицького із шаленим успіхом гастролювала у середині 80-х р. XIX ст. кримськими містами і знайомила переважно російськомовного глядача із новітніми здобутками української драматургії та мистецтвом корифеїв української сцени.

Література:

1. Чернецький С. Історія української культури.– К.: Либідь, 1994.
2. Субтельний О. Україна: Історія.– К.: Либідь, 1993.– С. 380.
3. Гаєвський В., Ревуцький В. Етнографічно-побутовий театр і початки нового театру (1881 – 1917) // Енциклопедія Українознавства. Загальна частина. Перевидання в Україні.– К.: Інститут української археографії та джерелознавства ім.. М.Грушевського, 1995.– С. 854.
4. Сарбей В.Г. Національне відродження України.– К.: Видавничий дім “Альтернативи”, 1999.– С. 238.
5. Ко-ко. Театральная хроника// Севастопольський справ очній листок.– 1885.– 17 мая.– № 58.
6. Хроника// Севастопольский листок.– 1886.– 19 октября.– № 124.
7. Хроника// Севастопольский листок.– 1886.– 9 ноября.– № 133.